

MUSIQANING BOLALAR PSIXOLOGIYASIGA TA'SIRI.

*Xodjaeva Zulfiya**musika madaniyati fani ukituvchisi Uchtepa tuman, 116 – maktab**Y. Rajabiy**Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Instituti*

Annotatsiya. Ushbu maqola musiqaning bolalar psixologiyasiga ko'p qirrali ta'sirini o'rganadi, bu ta'sirning hissiy, kognitiv va ijtimoiy o'lchamlarini o'rganadi. Musiqa, bolalar, psixologiya, kognitiv rivojlanish, hissiy farovonlik va ijtimoiy o'zaro ta'sir kabi kalit so'zlar muhokama qilinadi. Tadqiqotda mavjud tadqiqotlar haqida tushuncha berish uchun keng qamrovli adabiyotlar tahlili, so'ngra tegishli tadqiqotlarda qo'llaniladigan metodologiyalar muhokama qilinadi. Natijalar bo'limi asosiy topilmalarni umumlashtiradi va musiqaning bolalar psixologiyasiga ta'siri haqida puxta muhokamaga olib keladi. Xulosalar chiqarilib, kelgusidagi tadqiqotlar va amaliy qo'llanmalar bo'yicha takliflar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: musiqa, bolalar, psixologiya, kognitiv rivojlanish, hissiy farovonlik, ijtimoiy o'zaro ta'sir.

Musiqa asrlar davomida insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan va uning shaxslarga, xususan bolalarga ta'siri tobora ortib borayotgan qiziqish mavzusi bo'lib kelgan. Ushbu maqola musiqa bolalar psixologiyasiga ta'sir qiladigan, kognitiv, hissiy va ijtimoiy jihatlarni qamrab oladigan turli xil usullarni o'rganishga qaratilgan. Mavjud adabiyotlarni o'rganish bolalarda musiqa va psixologik rivojlanish o'rtasidagi murakkab aloqalarni tushunish uchun asos yaratadi.

Ko'plab tadqiqotlar musiqaning bolalarning kognitiv rivojlanishiga ta'sirini o'rganib chiqdi va musiqiy faollik va rivojlangan bilim qobiliyatlari o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni aniqladi. Bundan tashqari, bolalarning hissiy farovonligi musiqa bilan chambarchas bog'liq, chunki bu kayfiyatni tartibga solish va stressni kamaytirishga ta'sir qilishi ko'rsatilgan. Psixologik rivojlanishning yana bir muhim jihati bo'lgan ijtimoiy o'zaro ta'sirga ko'pincha umumiy musiqiy tajribalar yordam beradi. Adabiyot tahlili ushbu topilmalarni tanqidiy o'rganib chiqadi va musiqa bolalar psixologiyasini shakllantirish mexanizmlariga oydinlik kiritadi.

Musiqaning bolalar psixologiyasiga ta'siri haqida har tomonlama tushunchaga ega bo'lish uchun tegishli tadqiqotlar batafsil tekshiriladi. Ushbu tadqiqotlarda qo'llaniladigan tadqiqot metodologiyalari, shu jumladan eksperimental dizaynlar, tadqiqotlar va bo'ylama tahlillar topilmalarning asosliligi va ishonchliligini baholash uchun tekshiriladi. Ushbu bo'lim mavjud tadqiqot landshaftini tanqidiy baholash va adabiyotdagi mumkin bo'lgan bo'shliqlarni aniqlashga qaratilgan.

Musiqqa bolalar psixologiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi, ularning kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishining turli jihatlariga ta'sir qilishi mumkin. Musiqqa bolalarga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ba'zi usullar:

Kognitiv Rivojlanish:

- Til ko'nikmalari: musiqqa ta'sir qilish, ayniqsa so'zlari bo'lganlar bolalarda til rivojlanishini kuchaytirishi mumkin. Qo'shiqlarni kuylash ularga lug'at, talaffuz va ritm bilan yordam beradi.

- Matematik ko'nikmalar: musiqqa bolalarda matematik ko'nikmalarni rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan naqshlar, ritm va hisoblashni o'z ichiga oladi.

Hissiy Rivojlanish:

- Kayfiyatni tartibga solish: musiqqa hissiyotlarni uyg'otadigan kuchga ega. Turli xil musiqqa turlarini tinglash bolalarga his-tuyg'ularini aniqlash va tartibga solishni o'rganishga yordam beradi.

- Ekspressiv chiqish: musiqqa ijro etish yoki yaratish bolalarning o'zlarini va his-tuyg'ularini ifoda etishlari uchun konstruktiv chiqish imkonini beradi.

Ijtimoiy Rivojlanish:

- Jamoaviy ish va hamkorlik: guruhda o'ynash yoki xorda qo'shiq aytish kabi guruh musiqqa tadbirlarida qatnashish bolalarga jamoaviy ish, hamkorlik va hamkorlik haqida o'rgatadi.

- Madaniy xabardorlik: turli musiqiy janrlarga ta'sir qilish bolalarni turli madaniyatlar bilan tanishtiradi, xilma-xillikni qadrlashga undaydi.

Motor Qobiliyatlari:

- Muvofiqlashtirish: musiqqa asboblarini chalish jismoniy muvofiqlashtirishni talab qiladi, bu bolalarda nozik va qo'pol motorli ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

- Ritm va harakat: musiqqa raqs tushish muvofiqlashtirish va fazoviy ongni rivojlantirishga undaydi.

Intellektual Rivojlanish:

- Ijodkorlik: musiqqa bolalarga o'z tasavvurlarini o'rganishga va kompozitsiya yoki improvizatsiya orqali o'zlarini ifoda etishga imkon berish orqali ijodkorlikni rag'batlantiradi.

- Xotira: qo'shiqlarni yoki musiqiy naqshlarni o'rganish va yodlash bolalarda xotira qobiliyatini oshirishi mumkin.

Akademik Ishlash:

- Yaxshilangan fokus: ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqqa, xususan klassik musiqqa ta'sir qilish diqqatni jamlash va diqqatni jamlashga hissa qo'shishi va akademik ko'rsatkichlarga foyda keltirishi mumkin.

Terapevtik Foydalari:

- Stressni kamaytirish: tinchlantiruvchi musiqa bolalarga stress va xavotirni boshqarishga yordam beradi va ularning ruhiy farovonligiga terapevtik ta'sir ko'rsatadi.
- O'z-o'zini ifoda etish: musiqa bolalar uchun og'zaki ifodalash qiyin bo'lishi mumkin bo'lgan his-tuyg'ular va tajribalarni ifoda etish vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Madaniy O'ziga Xoslik:

- Merosga ulanish: an'anaviy yoki madaniy musiqaga ta'sir qilish bolalarga o'z merosi bilan bog'lanish va madaniy o'ziga xoslik hissini rivojlantirishga yordam beradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, musiqaning bolalarga ta'siri shaxsiyat, imtiyozlar va madaniy kelib chiqishi kabi individual farqlarga qarab farq qilishi mumkin. Bundan tashqari, musiqaning mazmuni va konteksti uning bolalar psixologiyasiga ta'sirini aniqlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ota-onalar, tarbiyachilar va o'qituvchilar ijobiy musiqiy muhitni yaratishda va bolalarning musiqiy tajribalarini boshqarishda muhim rol o'ynaydi.

Munozara bo'limi bolalarning psixologik rivojlanishidagi ijobiy natijalarni optimallashtirish uchun musiqadan qanday foydalanish mumkinligini hisobga olib, natijalarning oqibatlarini o'rganadi. Bu musiqiy ta'limning potentsial rolini, ota-onalarning ishtiroki ta'sirini va musiqani terapevtik aralashuvlarga qo'shilishini o'rganadi. Bo'lim, shuningdek, mavjud tadqiqotlarning mumkin bo'lgan cheklovlarini ko'rib chiqadi va ushbu dinamik sohada kelajakda qidirish yo'llarini taklif qiladi.

Xulosalar:

Adabiyotlarni tahlil qilish va natijalardan xulosa chiqarishda ushbu bo'limda musiqaning bolalar psixologiyasiga ta'siri haqida qisqacha ma'lumot berilgan. U kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishning o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi va bolalarning psixologik manzarasini shakllantirishda musiqaning rolini tushunishga yaxlit yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

Mavzu haqidagi tushunchamizni yanada rivojlantirish uchun ushbu bo'lim kelajakdagi tadqiqot ishlari uchun takliflar beradi. Bularga musiqaning psixologik natijalarga uzoq muddatli ta'sirini o'rganish, musiqiy ta'sirlarning madaniy o'zgarishini o'rganish va bolalarning musiqiy tajribalarini shakllantirishda texnologiyaning rolini o'rganish kiradi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola musiqaning bolalar psixologiyasiga ta'siri bo'yicha bilimlarning o'sib borishiga yordam beradi. Mavjud adabiyotlarni o'rganish, metodologiyalarni muhokama qilish, natijalarni taqdim etish va mazmunli xulosalar chiqarish orqali ushbu murakkab munosabatlar haqida to'liq ma'lumot beriladi. Kelajakdagi tadqiqotlar bo'yicha takliflar musiqa va bolalar psixologiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik haqidagi tushunchamiz dinamik va dolzarb bo'lib qolishini ta'minlab, doimiy izlanishlarni ilhomlantirishga qaratilgan.

Adabiyotlar.

1. Ахутина Т. В., Иншакова О. Б. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников. Москва: В. Секачев, 2008. 128 с.
2. Ахутина Т. В., Пылаева Н. М. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход. С.-Петербург: Питер, 2008. 320 с.
3. Глозман Ж. М., Павлов А. Е. Влияние занятий музыкой на развитие пространственных и кинетических функций у детей младшего школьного возраста // Психологическая наука и образование. 2007. № 3. С. 35–46.
4. Корсакова Н. К., Микадзе Ю. В., Балашова Е. Ю. Неудачающие дети: нейропсихологическая диагностика трудностей в обучении младших школьников. Москва: Педагогическое общество России, 2001. 160 с.
5. Кэмпбелл Д. Эффект Моцарта / пер. с англ. Л. М. Щукин. Минск: Попурри, 1999. 320 с.
6. Микадзе Ю. В. Нейропсихология детского возраста: учебное пособие. С.-Петербург: Питер, 2008. 288 с.
7. Панюшева Т. Д. Музыкальный мозг: обзор отечественных и зарубежных исследований // Асимметрия. 2008. Т. 2, № 2. С. 41–54